

Az Isteni színjáték jelenkori üzenete

Tóth Mariann

*Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Jászberényi Campus
Alkalmazott Neveléstudományi Intézet*

Bevezetés

Dante életének, műveinek és filozófiájának elhelyezkedése a középkor és a reneszánsz között mozog, mégis a színjátékban a költő egy olyan utat tesz meg, amely az utókor bármely nemzedéke számára tanulságos lehet. A történet végén rátalálva a szeretet fontosságára, tükröt mutat a jelenkor olvasójának is az úton bekövetkező lét megélésének problematikájához, megadva a feloldást és egyben katartikus élményt nyújtva, hogy a szeretet az az értékkategória, amely a legkitűntetőbb figyelmet élvezheti. Műve mondanivalójával megerősíti a Bibliában foglalt egyik legmeghatározóbb gondolatot is, mely szerint: „*Most azért megmarad a hit, remény, szeretet, e három; ezek között pedig legnagyobb a szeretet*” (Károli-féle Biblia, 1 Korinthus 13: 13).

Az Isteni Színjáték jelenkori üzenete

*„Évezred hanyatlik, évezred kel újra,
Míg egy földi álom e világba téved,
Hogy a hitlen ember imádni tanulja
A köd oszlopában rejlő Istenséget.”*
(Arany, 139. o.)

„Dante mérföldkő, aki kijelöli nekünk az utat! Induljunk el a belső zarándoklatra!” (Vatican News, 2021) – olvasható a főcím, amely Ferenc pápa üzenetét közvetíti a Dante halálának 700. évfordulójára megírt apostoli leveléből.

Maga az út megtétele, hogy úton vagyunk, fáradságos küzdelmekkel jár, ugyanakkor kiváltságos feladat. Az út megtétele során előbb vagy utóbb eljut az ember a belső béke megtalálásának vágyához, hogy bátran, igaz szívvel követhesse céljait, valamilyen felsőbbrendű segítség elérésével tiszta lehessen, bűnös cselekedetei beismerésével, azok megbocsátásával és hátrahagyásával eljusson a káoszból a rendbe. Erre tanít az Isteni színjáték, hogy Isten és a hit segítségével az ember megtisztulhat, és megtalálhatja a nyugalmat, a békét. Dante útja, amelyet ő maga megtesz, egy olyan utazástoposz a műben, amely

összekapcsolja a földi világot a túlvilág három tartományával. Ez a vallásos ember lényegiségét mutatja, miszerint az igaz út megglehető, és ez tulajdonképpen az isteni szeretetben kiteljesedő életérzés elérésével történhet meg.

Dante is megértette, hogy az élet kitérőkkel jár, mire az igazsághoz eljutunk. Babits Mihály úgy véli, ezek nem fölösleges kitérők:

A rossz a jó eszköze. Keresztül kellett mennie minden poklon, és megtisztulnia minden purgatóriumban, míg hazaérhetett lelkének paradicsomába, szegény eltévedt ember, ez Élet erdejéből. Érezte, hogy az emberi tudás és művészet becses vezetője volt e poklon és purgatóriumon át, habár a paradicsomba csak maga Beatrice vezethette. (Babits, 1995, 130. o.).

És Dante útnak indul az élet sűrű erdejébe:

*„Az emberélet útjának felén
egy nagy sötétlő erdőbe jutottam
mivel az igaz utat nem lelém.”
(Pokol I. ének)*

– ahol máris akadály tárul elé, hogy feljuthasson az *erény meredélyére*. A feljutást a hegyre három vadállat akadályozza meg, a párduc, amely a kor hagyománya szerint az állhatatosság jelképe, az oroszlán mint a gőg és az erőszak megtestesítője, valamint a farkas, amely az irigységet és a kapzsiságot képviseli. Érdekes a párhuzam az Őszövétségben található Jeremiás könyvében írt szöveggel, amikor Júda népének bűnei, hitszegései elhatalmasodtak, a rájuk váró büntetés a következő volt: „Azért széttépi őket az oroszlán az erdőből, elpusztítja őket a puszták farkasa, párduc ólálkodik az ő városaik körül, s aki kijön azokból mind szétszaggattatik” (Károli-féle Biblia, Jeremiás 5: 6).

A csodákból, amelyeknek részesei lehetünk a Színjáték olvasása során, kiemelném a szöveg konnotatív értelmezési lehetőségét, hiszen számos utalást kell értelmeznünk, megfejtenünk, amelyek értelme a keresztény misztikában gyökerezik. A középkori világképben a túlvilág három részre oszlik. Az egyik a Pokol, vagyis Lucifer környezete, ahová akkor jut a lélek, ha súlyos bűnöket követett el. Ezután következik a Purgatórium, a tisztító tűz, azaz a megbékélés helyszíne, majd a Paradicsom, az éden, a Kristályég határán túl, ahol az üdvözültek a háromszemélyű Egyisten színe elé járulnak. E három birodalom fontossági sorrendjét egyensúlyban tartja, hogy a kozmosz rendjét számszerű összefüggések határozzák meg, amely a hármas szám szimbolikus értelmezésén alapul (Bán, 1988).

Dante világa úgy tárul elénk, mint a földi világ képe: „a Komédia szerkezete a ptolemaioszi világkép szerint alakul, amelyet középkori elképzelések

s költőnk teremtő lángelméjének alkotásai színeznek” (Bán, 1988, 99. o.). A gömb alakú Föld mintegy a világegyetem középpontjaként jelenik meg, és egy természetfeletti eredetű főtengely szeli át, amelynek északi végén helyezkedik el Jeruzsálem, vagyis a Golgota hegye, ahol a Megváltó szenvedett. Miközben a tengely áthalad a föld középpontján, láthatjuk Lucifert, aki a Pokolban uralkodik, majd a déli féltekén található a purgatórium hegye. „E képzeletben megvont tengely az Empyreumban az istenség székhelyén vész el a végtelenben, noha az Empyreum már nincs a térben (non é in luogo), csak az isteni intellektusban” (Bán, 1988, 99. o.).

Danet a magyarázatot Vergilius segítségével kapja meg, aki az értelem és az erkölcsi tisztaság hőse. Őt tartotta költői példaképének, a műben pedig az eltévedésében megsegítő vezetőjének:

*„Mesterem, mintaképem vagy te nékem,
te vagy csupán, kitől örökbe kaptam
a zengzetes szót, mely ma büszkeségem.”
(Pokol I. ének)*

Ezekkel a kiragadott csillagászati adatokkal a mű zseniális szerkezeti felépítésére, valamint esztétikai értékére kívánok utalni, amely érték számos tanulmány tételmondataként olvasható, hogy a mű enciklopédikus gazdagsága kimeríthetetlen tárháza az irodalmi értelmezési lehetőségeknek (Kardos, 1966). Ez már önmagában is a mű időtlenségét példázza. Mindezen felül az, hogy a költészet segítségével, a szavak képszerű és érzékletes erejével juttatja kifejezésre az igaz út megtalálását, az azon való létet, valamint a megérkezést, amely az Istenbe vetett hit fontosságán alapul, magasztos jelentőségét támasztja alá.

Mindegyik rész harminchárom énekre tagolódik, és a Pokol bevezető első énekével a számuk száz, vagyis a tíznek a tízszerese. Dante korában a tíz a tökéletesség jelképe volt. A Pokol szerkezetében is fellelhető a misztikus számrendszer. Kilenc körre oszlik a szenvedés helyszíne a bűnök rangsorolásának megfelelően, és ezek a körök bugyrokra tagolódnak. Ennek megfelelően, ahogyan haladunk lejjebb, az egyre súlyosabb bűnök elkövetőivel találkozhatunk. A körön kívül találhatók a közönyösök, akik „nem kellettek senkinek, sem égnék sem pokolnak” (Pokol III. ének). Az átláthatóság miatt Bán Imre tanulmánya alapján, azt kiegészítve mutatom be a Pokol beosztását: Az I. körben vannak azok a büntelen ókoriak, akik nem voltak megkeresztelve.

A II. körben a szerelem bűnösei találhatók, akik nem találnak nyugodalmat. Itt ragadnám meg Paolo és Francesca epizódját, amely az egyik legérzelmesebb része a műnek. Hősünket is megviseli történetük, hogy Francesca a sógorába lett szerelmes, s férje ölte meg mindkettőjüket:

„...*hogy úgy éreztem*
mint akinek elhal egész valója,
és mint valami holttest, földre estem.”
(*Pokol V. ének*)

Reakciója már az új időket vetíti előre, hiszen ha elfogadná korának szabályait (a házasság szentségének megszegése a katolikus felfogás szerint halálos bűn), a történet végkifejlete nem rendítette volna meg ennyire. Az együttérzést a hármas számmal erősíti itt azáltal, hogy Francesca háromszor utal Ámor hatalmára:

„*Szerelem, gyenge szívnek könnyű méreg*”
„*Szerelem szeretettnak szörnyű métely*”
„*Szerelem vitt kettőnket egy halálba.*”
(*Pokol V. ének*)

A III. körben szenvednek nyakig piszkos vízben állva a tivornyázók, a torkosok. A IV. kör a fősvényeké és a pazarlóké, akik életében túl fontos szerepet töltött be a pénz. A szűkülő térben jutunk el az V. körbe, ahol a haragosok bántják egymást, így bűnhődnek tetteikért.

A VI. körben az eretnekek égnek, majd a VII. kör három gyűrűre tagolódva foglalja magába a gyilkosokat, az öngyilkosokat, majd az istenkáromlókat. A VIII. kör a csalók kínjainak színhelye, ahol Odüsszeusz is, aki fontos Dante számára, hiszen a tudás- és ismeretvágy következtében nem áll meg ott (Herkules oszlopa = Gibraltári-szoros, ez az ókori embernek a világ végét jelentette) (Bán, 1988), ahonnan senki nem mer messzebb menni, hanem így biztatja társait a továbbhaladásra, amely üzenetnek aktualitása ma is helytálló:

„*Gondoljatok az emberi erőre:*
nem születtek tengni, mint az állat,
hanem tudni és haladni előre!”
(*Pokol XXVI. ének*)

Kelemen János (1999) szerint Bán Imre nemcsak az Odüsszeusz-figura pozitív értékelése mellett kötelezi el magát, hanem amellett is, hogy Dante azonosul hősével, azaz Odüsszeusz a költő képe.

A tölcseírszerű térben a IX. kör a legszűkebb, ahol az árulók találhatók, köztük Lucifer is, a bukott angyal, akit ugyanolyan büntetésre ítélt, mint Júdást, Brutust és Cassiust. A Pokol beosztásának megfelelő szankcionálás Arisztotelész etikáján alapul (Bán, 1988). A filozófus szerint a bűnök három forrásból származnak, a mértéktelenségből, a vadságból és a csalásból. A mértéktelenek

csak önmaguk ellen vétkeznek, a többiek önmaguk és környezetük, valamint Isten ellen is. Bán (1998) megjegyzi, hogy az eretnekek köre nem tartozik bele Arisztotelész rendszerébe.

Dante és Vergilius megtapasztalva a Pokol köreinek bűzös és mocskos iszonyatát, a kígyózó és titkos útjuk során segítséggel jutnak el a *világos világba*.

„és így jutottunk ki a **csillagokhoz**”
(*Pokol XXXIV. ének*)

A tartalmas képekben, emblematikus és képletes utalásokban bővelkedő mű rendkívüli vizuális élményt nyújt a befogadó számára. Ferenc pápa úgy véli: „Zseniális művész, akinek humanizmusa a mai napig érvényes és időse-rű. Dante Alighieri multimediális kultúránk előfutára – állapítja meg a Pápa –, mert művében szavak és képek, szimbólumok és hangok keverednek és állnak össze egyetlen üzenetté” (Vatican News, 2021). Főképp a Pokolban érvénye-sül az az érzékletes és mozgalmas képiség, amellyel a hullámzó érzelmeket és jelentős figurákat felvillantja, vagy teljességben ábrázolja. Ezt a fajta erőtel-jes rávilágítást Barbi is megerősíti: „Az ábrázolás során a költő felhasználja mindazokat a hangokat és színeket, amelyek e különböző helyzetű bűnösökhöz illenek..., hogy változatosabbá és elevenebbé tegye ezt az első síron túli biro-dalmat” (Barbi, 1964, 87. o.).

Áthaladva a Föld középpontján, Dante és Vergilius megkezdik útjukat a Pu-rgatóriumban, ahol a lelkek az egyház által meghatározott hét főbűn alapján vezekelnek. Dante is ezt teszi, hiszen a homlokára a kapus angyal 7 P-t vés:

„S ő akkor hét P-t írt a homlokomra
kardja hegyével,”
(*Purgatórium IX. ének*)

Ezek a jelek bűnhődése során folyamatosan eltűnnek, mégpedig a hét nap-nak megfelelően hét angyal törli le szárnycsapásával egyenként a bűnjeleket (Chappelli, 1966).

A megtisztulás helye a Pokol szerkezeti megoldásának fordítottja, hiszen itt nem tölcserűen, hanem egy piramiskeretben felfelé haladva találkozhatunk az egyre kisebbedő bűnökkel, azonban ezzel nem egyenesen arányos a bünte-tés. A Purgatóriumban a béke és a remény hangulata uralkodik, itt nem hiába bűnhődnek a lelkek, ugyanis az utolsó ítélet napján megszűnnek a fájdalmaik, s övék lesz a megígért üdvözülés.

A földi Paradicsomban a Purgatórium utolsó helyszínén hatalmas élmény vár Dantéra, tíz év után végre találkozhat Beatricével, aki számára a csodát, a földöntúli szépséget, a lelki tisztaságot és a tökéletességet megtestesítő nő.

Beatricére a kilences szám utal a műben, és ennek magyarázatát Dante *Az új élet* (Baranyi, 2003) című művében ki is fejti: az egyik oka e szám hűséges kíséretének az, hogy a kilenc mozgásban lévő ég folyamatosan hatással van egymásra, valamint elrendeződésük alapvetően befolyásolja a Földet, tehát amikor Beatrice született, ezen égi szférák tökéletes harmóniában történő együttállása volt megfigyelhető. Majd gondolatmenetében egyértelművé teszi, hogy a kilences szám maga Beatrice:

A hármas szám a kilencesnek a gyökere, mivel minden egyéb szám segítségével, önmagával szorozva kilencet ad ki. Mármint, ha a három, mint olyan, alkotóeleme a kilencnek s a csodák alkotója is önmagában három, azaz Atya, Fiú és Szentlélek, akiknek együttese lényegében egy, de személyében három – akkor világosan láthatjuk, hogy a kilences szám azért kísérte ezt a hölgyet, mert ő maga is egy kilences volt, csoda valóban, amely csodának maga a csodálatos Szentháromság a gyökere (Baranyi, 2003, 55. o.).

Találkozásukkor Vergilius, eddigi vezetője eltűnik, ezt a szerepet immár Beatrice tölti be, akinek szavait áhítattal hallgatja a megújulás és újjászületés érzésével rendelkező Dante, és együtt belépnek a Paradicsomba. Hasonlóképpen a Pokol zárásához, a Purgatóriumot is a *csillag* szó megfelelő alakjával fejezi be:

„új ember lettem, mintha új galyat hoz
az új tavasz az újuló növényre:
tisztá, s röpiülni kész a **csillag**okhoz.”
(Purgatórium XXXIII. ének)

A Paradicsom, amely „mindenekelőtt Beatrice éneke” (Barbi, 1964, 90. o.), annak helyszíne, ahol Dantét szíve hölgye kíséri a magaslatokig. Az erkölcsi norma alapján kilenc szférára tagolódik a megváltást nyertek érdemei szerint. A mű harmadik részében történő felosztás alapján nem csupán egy elképzelt univerzumot ábrázol, hanem:

[a] mi világunkat viszi át a földön túli világba, s nemcsak a jelent, hanem az emlékezetünkben, érzelmeinkben élő múltat, és a jövőt, amely reményeinkben él: az Istent és az embert, a gondolatot és a szenvedélyt, a vallást és a politikát, a teológiát és a filozófiát, a tudományt és a művészetet, mindazt, ami az embert érdekli, amiért elmélkedésében és munkálkodásában gyötri magát, ami aggodásra és ujjongásra készíteti (Barbi, 1964, 92–93. o.).

Megjelenik a Paradicsom utolsó harmadában a három teológiai erény, a hit, a remény és a szeretet. Három szent vallatja a költőt, akiket nem nevez néven, csupán jelképek általi utalásokból következhetünk személyükre. A költő a hit ismeretéről bizonyosságot tesz Szent Péter – „kinek Urunk a kulcsokat adta” (Paradicsom XXIV. ének) – előtt, és kifejti gondolatát, miszerint:

*„a hit remélt dolog, mint valóság;
a hit a láthatatlan bizonyosság;-
ebben oldom én föl a hit csomóját.”
(Paradicsom XXIV. ének)*

Valamint később hitének tárgyát, tartalmát is megjelöli, és ekképpen önti szavakba:

*„hiszek egy Istenben,
egyben, örökben, aki mozdulatlan’
egeket mozgat vágyban, szerelemben.”
„S hiszek három személyben, s hiszek annak
örök egy s mégis hármass lényegében,
melyre egyformán áll a van s a vannak.”
(Paradicsom XXIV. ének)*

A következő énekben Szent Jakab, „a Zászlós, akiért Compostellában ember annyi megy s jó!” (Paradicsom XXV. ének), vallatja Dantét a remény meglétéről lelkében, amelyre így felel:

*„Remény – siettem szólni – a jövőendő
győzedelemnek szent várása; s szűli
ég kegye s érdem, hogyha elegendő.”*

Végül Szent János apostol – „Krisztus sasának terve” – elől sem tér ki, előtte vall a szeretet fontosságáról:

*„A Jó, mely megbékíti ezt a széket,
minden írás alfája s ómegája,
mit a Szeretet szemeim elé tett.”
(Paradicsom XXVI. ének)*

A Paradicsom utolsó részeinek témája az istenlátás misztériuma (Bán, 1988). A szeretet egyre kiteljesedőbb odaadásának végpontja az istenlátás lesz. Ez a hittal rendelkező ember valóságos lelki élménye is egyben, amely hit elérésére valamikor mindenki vágyakozik. A Színjáték utolsó sorai az Istenben történő

megnyugvást, az Istenben megtalált szeretetet érzékeltetik, miképpen a szeretet örökös mozgásban való létét tárja elénk, azaz a jó út, az igaz út megtalálható, és ez az út Istenhez vezet:

„Csüggedtem volna lankadt képzelettel,
de folyton-gyors kerékként forgatott
vágyat és célt bennem a Szeretet, mely
mozgat napot és minden **csillagot**.”
(Paradicsom XXX. ének)

A mű nagyszerűségét és Dante gondolkodásának éleselméjűségét tükrözi, hogy mindhárom túlvilági egység a csillagok szóval fejeződik be. Olyan magas szintű számmisztikát érvényesít a műben, amelynek feltárása meghaladja e tanulmány kereteit. A számok értelmezése a *Színjáték* szervezőelvét adja, hiszen a már többször említett hármas szám jelenléte a műben, amely által szerveződik a szerkezeti tagolódás, a keresztény misztika egyik legfontosabb számjegye, a Szentháromságot jelenti. Bán (1988) tanulmányában Rabanus Maurus középkori enciklopédista misztikus-szimbolikus értelmezését veszi alapul a számok jelentéséhez. Ez alapján az egyes szám az istenséget jelenti; a kettes a két testamentumra vonatkozik; a hármas a Szentháromságé; a négyes a négy evangélium, illetve a négy elem; az ötös Mózes könyveire utal, ugyanakkor az öt érzékre, azaz a bűnre; a hatos a teremtés hat napja; a hetes sok jelentéssel bír: nyugalom, a Szentlélek hét ajándéka, a hét fő bűn; a nyolcas a feltámadás száma; a kilences a kilenc angyali kart jelképezi, valamint Jézus a nap kilencedik órájában halt meg; a tízes a tökéletesség száma (Bán, 1988). Az elbeszélő költemény összesen száz (azaz 10×10) éneket tartalmaz, amely szerkezeti megoldással a tökéletességet emeli az égi magaslatokba. A költő az egy bevezető énekkel kezdve a három szerkezeti egységet egyenként 33 énekből építi fel, s közben mindezt még tovább bontja zseniális megoldással, ugyanis a mű tartópillérei a tercinákból építkező háromsoros egységek láncrímekkel (aba, bcb, cdc...) megtűzve, amelyek a végtelenség érzetét keltik az olvasóban. Bizonyítása mindez annak a kitartásnak 100 éneken keresztül, hogy összhangban legyen a forma és a tartalom egy olyan verselési bravúrral, amelyben mindig megtalálja a harmadik rímet. Mi, magyarul olvasói e műnek, mindezt a Dantéhoz méltó, hasonlóképp kiváló tehetségű Babits Mihály fordításában élvezhetjük.

Összegzés

Érzékeltetve a mű szerkezeti komplexitását a gazdag ismeretanyag összehangolásával, olyan mértékű tudás meglétéről tesz bizonyosságot, amelyre jelen napjainkban rácsodálkozunk. Mindez természetesen befogadásának nehézségét is jelenti, így hatalmas elismerés illeti a középiskolai tanárokat, akik a diákok felé közvetíteni igyekeznek a műben megjelenő gazdag ismerethalmaz és átvit-tértelműség mellett a mű szépségét, kulturális értékét és Dante üzenetét. Ferenc pápa szerint:

Dante a remény prófétája, mert műve arra sarkallja az emberiséget, hogy megszabaduljon a bűn sötét erdejéből és ráleljen az igaz útra. Ezáltal eléri a történelemben az élet teljességét, és az Istenben való örök boldogságot. A Dante által kijelölt út egy igazi zárandoklat, amely mindenki számára lehetséges és elérhető, mert Isten irgalmassága mindig megadja az esélyt, hogy megváltozzunk és megtérjünk (Vatican News, 2021).

Felmerülhet kérdésként, mi újat mondhat mai világunkban egy 14. századi mű, amelyről már számos tanulmány íródott. Egyáltalán mitől nevezhetünk egy művészeti megvalósulási formát klasszikusnak? Attól, hogy mondanivalója, üzenete úgy fogalmazódott meg, hogy egyaránt élvezhette a múlt századok embere, és ugyanúgy hordoz aktuális üzenetet a mai kor olvasójának is. Ugyanis változhat világunk, értékrendszerünk, azonban bizonyos fejlődési szakaszok csak ugyanúgy élhetők meg, még akkor is, ha a digitalizált világ egy felgyorsult életmódot követel. Ez pedig az, hogy úton vagyunk, egy személyes utat járunk be, ami a miénk. Mai életformánk a multimédia szocializációs követelményeiben megfogalmazott értékeket alapul véve igyekszik igazodni új és újabb helyzetekhez, azonban van olyan fejlődési szakasz az ember életében, amelynek a megvalósulását nem pótolhatjuk, nem helyettesíthetjük különféle digitális eszközökkel. Az út, amelyet Dante megtesz, és amelyet kijelöl olvasója számára, olyan allegorikus utalás, amelynek értelmezhetősége a keresztény misztikában rejlik. Ez egyfajta küzdelem a harmóniáért, a belső biztonságérzetért, amelynek elérésére mindenki a maga szintjének megfelelően vágyakozik, és hogy ennek megvalósításáért mennyit teszünk, azt magunk döntjük el.

Irodalomjegyzék

- Arany, J. (é. n.). Arany János összes költeményei. Magyar Elektronikus Könyvtár. <https://mek.oszk.hu/00500/00597/html/>
- Babits, M. (1995). Dante élete. In A. Valaczka (Ed.), *Írók, eszmék világképek* (pp. 121–138). Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Bán, I. (1988). *Dante-tanulmányok*. Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Baranyi, F. (2003). *Szerelem és nemes szív*. Hungarovox Kiadó.
- Barbi, M. (1964). *Dante*. Gondolat Kiadó.
- Chappelli, F. (1966). A Purgatórium szerkezete. In T. Kardos, (Ed.), *Dante a középkor és a renaissance között. Emlékkönyv Dante születése 700. évfordulójára*. (pp. 337–354). Akadémiai Kiadó.
- Dante, A. (1974). *Isteni színjáték*. Európa Könyvkiadó.
- Kelemen, J. (1999). *A Szentlélek poétája*. Kávé Kiadó.
- Madarász, I. (2011). *Változatok a halhatatlanságra*. Olasz irodalmi tanulmányok, Hungarovox Kiadó.
- Mátrai-Betegh, B. (1984). Évadról évadra. Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Mátyus, N. (Ed.) (2009). *Dante a középkorban*. Balassi Kiadó.
- Szent Biblia* (Károli G.) (1997). Magyar Bibliatársulat.
- Vatican News (2021a). <https://www.vaticannews.va/hu/papa/news/2021-03/ferenc-papa-apostoli-levele-dante-halalanak-700-evfordulojara.html>
- Vatican News (2021b). <https://www.vaticannews.va/hu/vilag/news/2021-04/dante-ev-interju-tombi-beataval-a-papa-apostoli-levelerol.html>
- Várkonyi, B. „Ubi amor, nihil deest”. Színről színre látás és szerelem összefüggése az Isteni színjáték utolsó énekében. In B. Kocsek, & I. Snur (Eds.), *Sapere necesse est. A Szent Ignác Jezsuita Szakkollégium diákjainak tanulmányai* (pp. 145–168). Szent Ignác Jezsuita Szakkollégium.

Absztrakt

Jelen tanulmány a *Divina Commedia* újraolvasásakor tapasztalt üzenetet kívánja egységbe rendszerezni, összekapcsolva a mű szerkezeti felépítésével, gazdag szimbólumrendszerével, allegorikus utalásaival, amelyeknek jelentősége az irodalom kevésbé vitatott álláspontja. Érzékeltetni kívánom a mű felépítésében, tagolódásában és szerkezetében tükröződő – már oly sok szerző által megfogalmazott – zsenialitást, amelyre többszöri befogadás során is rácsodálkozik az olvasó. Továbbá hogy Dante mint az olasz irodalom korszakos nagysága milyen átható és kitartó munkával végzi a verselési bravúr megjelenítését.

Az alábbi tanulmánnyal nem szaporítom a Dante-irodalmat, hiszen abból a szempontból közelítem meg a tárgyat, hogy milyen útmutatóként szolgálhat életünkben a mű, így ennek a megközelítési szempontnak nincs más célja, mint azokra a kérdéskörökre rávilágítani az elbeszélő költemény segítségével, amelyeket életünk különböző területén megtapasztalunk.